

Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022
Akčný plán na roky 2018 – 2020

Obsah

I.	Úvod	2
II.	Obsahová časť	3
	Strategická oblasť 1: Pamiatkový fond a pamiatkové hodnoty.....	3
	○ Evidencia a Ústredný zoznam pamiatkového fondu	3
	○ Digitalizácia pamiatkového fondu	4
	○ Prezentácia a propagácia pamiatkového fondu	5
	Strategická oblasť 2: Lokality svetového dedičstva UNESCO	8
	Strategická oblasť 3: Archeologické dedičstvo.....	9
	Strategická oblasť 4: Finančné nástroje a finančné zdroje.....	10
	Strategická oblasť 5: Rozvoj tradičných stavebných remesiel	12
	Strategická oblasť 6: Správa kultúrnych pamiatok vo vlastníctve štátu.....	13
	Strategická oblasť 7: Inštitucionálne zabezpečenie	13
III.	Záver	15

I. Úvod

„Pamiatky sú súčasťou duchovného a materiálneho kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky, zdrojom identity, vzdelanosti, historického vedomia a vlastenectva občanov. Sú prostriedkom tolerancie, občianskej súdržnosti a porozumenia medzi etnikami a náboženskými skupinami. Pamiatkový fond, predovšetkým národné kultúrne pamiatky (ďalej len „kultúrne pamiatky“), pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny a archeologické lokality sú nielen cenným kultúrnym majetkom, ale aj významným prvkom ekonomického rozvoja. Obnova kultúrnych pamiatok a ich primerané využívanie prispieva k zvyšovaniu kvality života, zvyšuje zamestnanosť a viaže na seba ďalšie pracovné miesta a udržateľný rozvoj. Ako podstatná zložka cestovného ruchu, najmä tzv. kultúrneho turizmu, sú a môžu byť zdrojom podnikateľských aktivít a dôležitým rozvojovým faktorom regiónov a obcí Slovenska.“

Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017-2022

Ochrana pamiatok je verejným záujmom, na druhej strane musí rešpektovať vlastnícke práva garantované Ústavou SR. Vďaka osobitej povahe pamiatkového fondu ako súčasti kultúrneho dedičstva je otázka jeho ochrany a udržiavania jednou z najnáročnejších a zároveň najproblematickejších úloh spoločnosti. Za ostatných dvadsať rokov sa vo väčšine krajín Európy v rôznej podobe zakotvila úloha stavebnej kultúry, ako jednej zo základných foriem tvorby kvalitného životného prostredia. Životné prostredie obyvateľov Európy je dnes už vo väčšine tvorené urbánnym prostredím a pomer ľudí žijúcich v meste naďalej narastá. **Z urbanizovaného – zastavaného prostredia tvoria mestské pamiatkové rezervácie a inak chránené pamiatkové územia necelé 4 %**, z toho vyplýva že 96 % urbanizovaného územia je nechránených. Tieto 4 % môžeme stotožniť s architektonicky a historicky najhodnotnejšími štruktúrami, ktoré sú legislatívne chránené prostredníctvom zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“). Práve vzhľadom na ich malé množstvo v pomere s nechránenými úzermi je oprávnené požadovať vysoký stupeň ochrany územia a aj prísne formy regulácie pri úpravách objektov a verejných priestorov sa v ňom nachádzajúcich, či tvorbe nových objektov dotvárajúcich tieto historicky hodnotné štruktúry.

Problematike stavebnej kultúry a hodnotných historických stavebných štruktúr – nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území sa venuje aktuálne podstatný priestor aj na medzinárodnom poli, konkrétne na Konferencii ministrov kultúry konanej 20. až 22. januára 2018 vo švajčiarskom Davose. V zmysle **Davoskej deklarácie** aj v Slovenskej republike nastal najvyšší čas prijať opatrenia, ktoré zabezpečia, aby súčasné a budúce sociálne, hospodárske, environmentálne, klimatické trendy a vývoj už ďalej neznižovali kvalitu zastavaného prostredia, ale namiesto toho boli využité na jeho zlepšenie, a že počas Európskeho roku kultúrneho dedičstva 2018, ktorého cieľom je uznanie historického rozmeru zastavaného prostredia, je na to ten najsprávnejší čas.

Slovenská republika v svojej stavebnej kultúre **čelí v súčasnosti mnohým problémom**. Medzi tie najväčšie rozhodne môžeme zaradiť stratu homogenity historických štruktúr po svetových vojnách; pretrhnutie kontinuity vlastníctva prevažnej väčšiny historických objektov pôvodnými vlastníkmi, a tým spôsobenú stratu emocionálnej väzby k nim a zodpovednosti o zachovanie ich dobrého stavebnotechnického stavu či typického genia loci; globalizáciou spôsobená bezvýrazová architektúra bez väzby na lokálne špecifiká, strata zručností v tradičných stavebných remeslách a rýchla developerská výstavba orientovaná na rýchly zisk.

Pripravený Akčný plán na roky 2018 – 2020 k Stratégii ochrany pamiatkového fondu definuje prvú etapu konkrétnych opatrení smerujúcich k riešeniu aktuálnych výziev, ktoré sú definované v Stratégii ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022.

Akčný plán uvádza začlenenie navrhovaných úloh do obsahového rámca priorít a opatrení všetkých strategických oblastí tak, ako boli navrhnuté v Stratégii ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022. Následne uvádza implementačný a finančný plán, ktorý definuje termíny, merateľné ukazovatele a zodpovednosti za realizáciu úloh. Realizácia mnohých úloh si vyžaduje úzku súčinnosť a spoluprácu iných rezortov aj predstaviteľov samosprávy.

II. Obsahová časť

Strategická oblasť 1: Pamiatkový fond a pamiatkové hodnoty

○ Evidencia a Ústredný zoznam pamiatkového fondu

Opatrenia :

- Personálne a technicky zabezpečiť na systematické prehĺbovanie poznania o pamiatkovom fonde a jeho hodnotách.
- Personálne a technicky zabezpečiť napĺňanie elektronickej databázy údajmi z terénu. Je potrebné zosúladiť dátové štruktúry geografický informačný systém (ďalej len „GIS“) s automatizovaným informačným systémom ochrany pamiatok (ďalej len „AIS OP“) – pripraviť a implementovať Pamiatkový informačný systém (ďalej len „PAMIS“), ktorý bude slúžiť na konsolidáciu a centralizáciu dát pamiatkového úradu a krajských pamiatkových úradov. Prepojiť s verejnými a dostupnými registrami iných úradov a organizácii (kataster nehnuteľností, evidencia obyvateľstva, obchodný register a pod), v rámci zabezpečenia efektívnej, spoľahlivej a otvorenej verejnej správy. Príprava projektu je vo fáze kedy bol reformný zámer predložený na Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu a je schválený Riadiacim výborom OPII, prioritná os č. 7 Informatizačná spoločnosť.
 - *Implementovať a realizovať projekt PAMIS.*
- Vytvoriť archeologickú mapu Slovenska, ktorá bude obsahovať čiastkovú evidenciu Centrálnej evidencie archeologických nálezísk na Slovensku (ďalej len „CEANS“, vedená

Archeologickým ústavom Slovenskej akadémie vied, ďalej len „AÚ SAV“), databázu výkonu štátnej správy v oblasti archeológie Pamiatkového úradu Slovenskej republiky (ďalej len „pamiatkový úrad“) a krajských pamiatkových úradov vrátane evidencie majetku štátu – hnutelných archeologických nálezov a nehnuteľných archeologických nálezov (vedené pamiatkovým úradom). Táto mapa bude integrálnou súčasťou geografického informačného systému „GIS Úrad“ a bude slúžiť ako podklad pre rozhodovanie krajských pamiatkových úradov a bude rovnako nápomocná pre spracovanie územných plánov obcí. Archeologická mapa Slovenska (s diferencovaným prístupom pre výkon štátnej správy, odborníkov a verejnosť) bude tiež obsahovať informácie o už vyťažených územiach a územiach, kde je archeologický výskum nevyhnutný, historické mapovania aj LIDAR-ové mapy Slovenska.

- *Vytvoriť archeologickú mapu v rámci realizácie projektu PAMIS, pričom jej napĺňanie informáciami sa bude realizovať priebežne na základe aktuálneho stavu poznania problematiky.*
- Poskytovať eGovernment služby: V rámci skvalitňovania a sprístupňovania služieb smerom k občanom a podnikateľom, je cieľom elektronizovať služby poskytované pamiatkovým úradom s potenciálom efektívnej elektronizácie.
 - *Zverejňovať informácie z evidencie pamiatkového fondu a sprístupniť ich vlastníkom kultúrnych pamiatok s výnimkou chránených údajov.*
 - *Vybrať a zaviesť služby elektronizácie podľa frekvencie ich využívania verejnosťou v rámci realizácie projektu PAMIS.*

○ Digitalizácia pamiatkového fondu

Opatrenia:

- Projekt Digitalizácia pamiatkového fondu je vo fáze udržateľnosti do novembra 2020. Záväzný ukazovateľ je v období udržateľnosti naďalej 100 zdigitalizovaných objektov a pamiatkových predmetov ročne, čo znamená že do konca roku 2020 bude zdigitalizovaných ďalších 300 pamiatkových objektov. Ďalšie merateľné ukazovatele sú: 1 vytvorené digitalizačné pracovisko a 6 pracovných miest.
 - *Obnoviť meraciu techniku – laserový skener, totálna stanica, Globálna navigačná satelitná stanica (ďalej len „GNSS“) a strednoformátová fotokamera (min. 80 MB snímač) na fotogrametriu. Zariadenie pre snímanie z výšky (bezpilotné lietadlo – dron) s laserovým skenerom, optické skenovanie, fotogrametria, geodetická polárna metóda a GNSS. Obnova technológií serveru DMZ (sieťová bezpečnosť).*
 - *Pre optimalizovanie spracovania dát zakúpiť softvér, ktorý je schopný spájať a spracovať mračná bodov z laserového a fotogrametrického snímania.*
 - *Realizovať predikciu pamiatkovej starostlivosti pri pamiatkovom fonde vo vlastníctve štátu spojená s periodickou digitálnou dokumentáciou stavebno-technického stavu pamiatok.*

- V rámci udržateľnosti projektu Digitalizácie vyplynula požiadavka na širšie využitie digitálnych dát – postprodukcii – spracovanie 3D modelov, vizualizácií, videí a pod. pre pamiatkový výskum, projekciu a propagáciu pamiatkového fondu.
 - *Personálne zabezpečiť postprodukcii dát digitalizácie odbornými pracovníkmi z oblasti animovanej tvorby a dizajnu.*
- Pokračovať v zapojení do projektu CARARE (Connecting ARchaeology and ARchitecture in Europeana), ktorého hlavným cieľom je prezentovať už digitalizované kultúrne dedičstvo Európy širokej verejnosti v rámci Europeany.

○ **Prezentácia a propagácia pamiatkového fondu**

Opatrenia:

Najvýznamnejšie podujatia organizovane každoročne

- **Dni Európskeho kultúrneho dedičstva**, ktoré sú významným celoeurópskym podujatím organizovaným od roku 1992 Radou Európy a Európskou komisiou. Konajú sa tradične v mesiaci september. Príslušnými aktivitami na celoslovenskej aj miestnej úrovni (sprístupnenie pamiatkového fondu a zbierkových inštitúcií, prepojenie s propagačno-osvetovou činnosťou a tvorivými aktivitami) je potrebné naďalej zvyšovať povedomie obyvateľov o kultúrnom dedičstve v národnom aj medzinárodnom rozsahu (**rok 2018 bol z rozhodnutia Európskej komisie vyhlásený za Rok európskeho kultúrneho dedičstva**).
 - *Realizovať v rokoch 2018, 2019, 2020 každoročne na území celého Slovenska aktivity v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva.*
 - *V roku 2018 realizovať na území celého Slovenska aktivity v rámci Európskeho roku kultúrneho dedičstva.*

Súťaže a ocenenia ako forma spoločenského ohodnotenia mimoriadnych aktivít v oblasti pamiatkového fondu iniciované Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky a pamiatkovým úradom

- **Súťaž Fénix – Kultúrna pamiatka roka**, ktorej vyhlasovateľom a organizátorom je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“). Cenu udeľuje minister kultúry. Poslaním súťaže je podporovať zodpovedný prístup vlastníkov kultúrnych pamiatok a predstaviteľov samospráv k ochrane kultúrneho dedičstva. Jej cieľom je oceniť obnovu a reštaurovanie kultúrnych pamiatok, ako aj historického prostredia v pamiatkovom území, a to z hľadiska prínosu pre ochranu pamiatkových hodnôt.
 - *Každoročne organizovať súťaž Fénix – Kultúrna pamiatka roka.*

- **Cena Alžbety Güntherovej-Mayerovej**, ktorú udeľuje generálny riaditeľ Pamiatkového úradu Slovenskej republiky (ďalej len „pamiatkový úrad“) pri príležitosti Medzinárodného dňa pamiatok a historických sídiel. Cena je symbolickým uznaním dlhoročného úsilia jednotlivcov pôsobiacich v oblasti ochrany pamiatkového fondu, ktorí sa mimoriadnym spôsobom zaslúžili o ochranu pamiatkového fondu a zvyšovanie spoločenského povedomia o ich nenahraditeľných hodnotách.
 - *Každoročne organizovať odovzdávanie ceny Alžbety Güntherovej-Mayerovej.*
- **Výročné ceny revue Pamiatky a múzeá**, ktoré udeľuje redakčná rada revue pre kultúrne dedičstvo Pamiatky a múzeá spoločne s jeho vydavateľmi pamiatkovým úradom a Slovenským národným múzeom. Ceny sa udeľujú ako súčasť slávnostného otvorenia podujatia Dni európskeho kultúrneho dedičstva. Udeľujú sa za najvýznamnejšie aktivity v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva v kategóriách: objav-nález, akvizícia, expozícia, výstava, publikácia, menšia publikácia-drobná tlač, obnova, reštaurovanie, akcia-podujatie, film-video-audio-multimediálne dielo.
 - *Každoročne organizovať odovzdávanie ceny revue Pamiatky a múzeá.*

Edično-propagačná a publikačná činnosť vykonávaná pamiatkovým úradom

- edícia **Monumentorum tutela – Ochrana pamiatok**, ktorej zborníky z ostatného obdobia tematicky nadväzujú na vedecké odborné podujatia organizované pamiatkovým úradom,
- revue pre kultúrne dedičstvo **Pamiatky a múzeá**, štvrťročník, ktorého spoluvydavateľom je Slovenské národné múzeum a ktorý prezentuje aktivity v oblasti kultúrneho dedičstva v ich komplexnom rozsahu,
- **Monument revue**, polročník ktorý vychádza od roku 2012 a je zameraný na prezentáciu vedeckého poznávania kultúrneho dedičstva.

Pamiatkový fond vo vzťahu k zahraničiu

- Je potrebné rozvinúť aktivity v bilaterálnych a multilaterálnych projektoch s dôrazom na V4 a Rakúsko, aktivizovať činnosť v medzinárodných mimovládnych organizáciách, napr. v Europa Nostra, ICOMOS, ECOVAST, ICCROM. Prostredníctvom cudzojazyčných materiálov, výstav a publikácií oživiť propagáciu pamiatkového fondu v zahraničí najmä prostredníctvom našich kultúrnych inštitútov a zastupiteľstiev.
- Pokračovať v bilaterálnej spolupráci s pamiatkovými inštitúciami na zmluvnej medzi-inštitucionálnej báze – Maďarsko, Česko, Poľsko, spolupráca s Rakúskom na báze

konkrétnych aktivít. Rozšíriť túto spoluprácu aj o ďalšie krajiny (napr. Nemecko, Taliansko,...)

- *Pripraviť spoločné podujatie – 1 medzinárodná konferencia ročne.*
- *Organizovať letnú školu manažmentu lokalít UNESCO vo V4 krajinách.*
- *Zapájať sa do Culture Forum of Central Europe – organizované Kultúrnym centrom v Krakowe.*
- *Zapájať sa do Monumento Salzburg – pamiatkový veľtrh v Rakúsku.*
- Aktívne sa podieľať na European Heritage Heads Forum (ďalej len „EHHF“) – neformálne fórum riaditeľov pamiatkových inštitúcií v rámci Európskej Únie ako aj tretích krajín, najmä v Európskom hospodárskom priestore (Nórsko alebo Švajčiarsko), zaoberajúce sa aktuálnymi otázkami ochrany kultúrnych pamiatok z hľadiska kultúrnych politík – právnych, ekonomických i aktuálnych odborných-metodických otázok.
 - *Spolupracovať na medzinárodnom projekte štatistického vyhodnocovania ekonomického prínosu kultúrneho dedičstva.*
- Zapájať sa do Kultúrnych trás Rady Európy. V roku 2016 vedecká rada dokončila hodnotenie žiadosti o členstvo v kultúrnej trase Transromanica Europe.
 - *Pripraviť a predložiť nominácie do kultúrnej trasy Židovského dedičstva a kultúrnej trasy Európskej cesty historických kúpeľných miest.*
- Nominovať vhodné lokality na značku Európske dedičstvo (European Heritage Label).
 - *Pripraviť dve nominácie na udelenie Značky Európske dedičstvo.*

Komunikácia v oblasti ochrany a obnovy pamiatkového fondu

Vzhľadom na negatívny postoj verejnosti ku vlastníctvu kultúrnej pamiatky je nevyhnutné zlepšiť komunikáciu v tejto oblasti, zmeniť doterajšie komunikačné nástroje a neignorovať potreby súčasných používateľov. Majitelia kultúrnych pamiatok sa každoročne opakovanne sťažujú na prílišné zaťaženie starostlivosti o kultúrnu pamiatku, ako aj na celkovú komunikáciu pri ochrane kultúrneho dedičstva. Až 63,6 % kultúrnych pamiatok je vo vlastníctve mimo verejnej správy podľa Stratégie ochrany pamiatkového fondu. Pritom, len proaktivita majiteľov, môže v konečnom dôsledku úspešne zaručiť úspešnú ochranu a obnovu pamiatok.

- Vypracovať prieskum trhu a novú marketingovú stratégiu pamiatkového úradu, s cieľom zvýšiť priateľsko-užívateľský prístup pamiatkového úradu, princípov ochrany pamiatkového fondu voči majiteľom, ale aj všeobecné povedomia o pamiatkovom fonde pre obyvateľov Slovenska.

Strategická oblasť 2: Lokality svetového dedičstva UNESCO

Opatrenia:

- Prostredníctvom práce medzirezortnej komisie na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva zabezpečovať centrálnu koordináciu riadenia a monitoringu lokalít svetového kultúrneho dedičstva.
 - *Každoročne organizovať stretnutie medzirezortnej komisie na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva.*
- Je potrebné legislatívne upraviť postavenie manažment plánov, ako účinných a záväzných nástrojov riadenia lokalít svetového dedičstva. Podporovať aktualizáciu manažment plánov a zabezpečiť ich napĺňanie ich priemetom do územnoplánovacej dokumentácie obcí a zón.
 - *V novele zákona o ochrane pamiatkového fondu legislatívne upraviť postavenie manažment plánov ako záväzných nástrojov riadenia lokalít svetového dedičstva.*
 - *Priorizovať aktualizácie manažment plánov zo zdrojov dotačného programu Obnovme si svoj dom.*
- Zabezpečiť odstránenie problémov a nedostatkov v lokalitách svetového dedičstva indikovaných v periodických správach o stave zachovania lokalít, ktoré Slovenská republika predložila do Centra svetového dedičstva v polroku 2014.
 - *Zabezpečiť ochranu hodnôt kultúrnej krajiny v okolí Banskej Štiavnice prostredníctvom vyhlásenia pamiatkovej zóny.*
 - *Priorizovať projekt úpravy priestoru vstupu do pamiatkovej rezervácie Vlkolínec.*
 - *Zlepšiť povedomie verejnosti o svetovom dedičstve spoluprácou s médiami pri informovaní o 25. výročí zápisu prvých slovenských lokalít do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO (tlačové správy, šoty vo verejnoprávných médiách, putovné výstavy a i.).*
 - *Priorizovať zabezpečenie protipožiarnej bezpečnosti Drevených chrámov v slovenskej časti Karpatského oblúka nielen v programoch ministerstva, ale aj v dotačných systémoch iných rezortov.*
- Pokračovať v systéme monitoringu lokalít svetového kultúrneho dedičstva a zapojiť ďalšie inštitúcie štátnej správy, samosprávy a štátnu ochranu prírody.
 - *Monitorovať lokality svetového kultúrneho dedičstva a na základe výsledkov monitoringu formulovať opatrenia, ktoré je potrebné realizovať na národnej úrovni prostredníctvom medzirezortnej komisie na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva.*
- Koordinovať a sústreďovať finančné zdroje smerujúce k zhodnoteniu lokalít svetového kultúrneho dedičstva nielen z hľadiska obnovy a ochrany kultúrnych pamiatok, ale aj zachovania okolitej kultúrnej krajiny, zlepšenia dopravnej, turistickej a cyklistickej dostupnosti. Podporovať ich propagáciu za účelom využitia pre cestovný ruch.
 - *Navýšiť finančné prostriedky v dotačnom programe Obnovme si svoj dom – podprogram 1.2 Obnova kultúrnych pamiatok v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva.*

- *Pripraviť projekt obnovy Západných palácov Horného hradu Spišského hradu na výzvu v Nórskech fondoch.*

Strategická oblasť 3: Archeologické dedičstvo

Opatrenia:

- Činnosti a výstupy využiteľné pre informačný systém PAMIS a Archeologickú mapu SR:
 - *V réžii pamiatkového úradu a krajských pamiatkových úradov pokračovať v budovaní databázy výkonu štátnej správy v oblasti archeológie.*
 - *V spolupráci pamiatkového úradu, krajských pamiatkových úradov a Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre (ďalej len „AÚ SAV“) zosúladiť databázu výkonu štátnej správy s Centrálnou evidenciou archeologických nálezísk (ďalej len „CEANS“), ktorú vedie AÚ SAV, pre vzájomnú výmenu údajov.*
 - *V spolupráci pamiatkového úradu, krajských pamiatkových úradov, AÚ SAV a múzeí topograficky vymedziť archeologické náleziská zapísané v ÚZPF.*
 - *V spolupráci pamiatkového úradu, krajských pamiatkových úradov a Národného lesníckeho centra vo Zvolene systematicky spracovať dostupné LIDAR-ové dáta, v teréne overiť topografické vymedzenia archeologických nálezísk identifikovaných na základe snímok Digitálneho modelu terénu, viesť ich evidenciu a dopĺňať databázu výkonu štátnej správy.*
- Zjednodušiť podmienky pre vypracovanie výskumnej dokumentácie z negatívnych archeologických výskumov, naformulovať základné požiadavky, ktoré údaje takáto výskumná dokumentácia musí obsahovať, aby bola ďalej použiteľná pri výkone štátnej správy.
 - *Vypracovať a uplatňovať pomocnú metodickú inštrukciu vo veci zjednodušenia požiadaviek na obsahovú stránku výskumnej dokumentácie z negatívnych archeologických výskumov.*
- V štátnych depozitároch pamiatkového úradu (prípadne iných inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva) vytvoriť samostatnú časť na deponovanie hodnotných architektonických detailov a demontovateľných konštrukcií, hnutelných kultúrnych pamiatok, ktoré budú za účelom záchrany pamiatkových hodnôt národných kultúrnych pamiatok podliehajúcich procesu dlhodobej a náročnej obnovy dočasne deponované v štátnych depozitároch.
 - *Vytvoriť v priestore archeologického depozitáru Káčerovho majera v Trnave samostatnú časť na deponovanie hodnotných architektonických detailov a demontovateľných konštrukcií, hnutelných kultúrnych pamiatok.*
- Umožniť aby nedeštruktívny archeologický výskum vrátane povrchového zberu archeologických nálezov mohol realizovať aj evidovaný archeologický spolupracovník (laik), ktorý má svojho odborného garanta – oprávnenú osobu podľa § 35a ods. 1. zákona o ochrane pamiatkového fondu. Archeologickí spolupracovníci by boli

registrovaní na príslušnom krajskom pamiatkovom úrade a Archeologickom ústave SAV Nitra.

- *Zapracovať potrebné zmeny do novely zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane pamiatkového fondu“), ktoré umožnia realizovať nedeštruktívny archeologický výskum a povrchový zber archeologických nálezov laickým archeologickým spolupracovníkom.*

Strategická oblasť 4: Finančné nástroje a finančné zdroje

Opatrenia:

- Dotačný program je v súčasnosti jediný nástroj, ktorým štát kompenzuje veľké zaťaženie vlastníkov kultúrnych pamiatok spojené s verejným záujmom ochrany a obnovy pamiatkového fondu. Je preto potrebné ho naďalej udržať a po skúsenostiach z jeho dvanásťročného fungovania reformovať na základe výsledkov analýzy dotačného systému vypracovanej v roku 2016.
 - *V rokoch 2018, 2019 a 2020 otvoriť výzvu novovzniknutého podprogramu 1.6 Modernizácia a komplexná rekonštrukcia národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy, ktorý je zameraný na viacročné financovanie kultúrnych pamiatok.*
 - *Uskutočniť rokovania s Ministerstvom financií Slovenskej republiky (ďalej len „MF SR“) o predĺžení možnosti čerpania kapitálových výdavkov na obnovu kultúrnych pamiatok z 3 na 6 rokov.*

Finančné prostriedky, ktoré sú k dispozícii v dotačnom programe sú niekoľkonásobne nižšie ako je každoročne požadovaná dotácia. Pre príklad uvádzame čísla za rok 2017: Podprogram 1.1 Obnova kultúrnych pamiatok celková požadovaná dotácia 21 858 590€ a disponibilné finančné zdroje (pridelená dotácia) 4 181 355€. Podprogram 1.6 Modernizácia a komplexná rekonštrukcia národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy požadovaná dotácia 13 476 823€ a disponibilné finančné zdroje (pridelená dotácia) 3 770 289€. Keďže finančné prostriedky nepokrývajú ani ¼ požiadavky, aj vzhľadom na veľký kultúrny dlh v tejto oblasti je nevyhnutné navýšiť finančné prostriedky v dotačnom programe ministerstva.

- *Navýšiť finančné prostriedky v dotačnom programe Obnovme si svoj dom – podprogram 1.1 Obnova kultúrnych pamiatok.*
 - *Navýšiť finančné prostriedky v dotačnom programe Obnovme si svoj dom – podprogram 1.6 Modernizácia a komplexná rekonštrukcia národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy.*
- Zintenzívniť priebežnú kontrolu vykonaných prác, ktorá je zo strany štátu doteraz nepostačujúca. Zapojiť do systému odbor preventívnej údržby pamiatok pamiatkového úradu, ktorý bude vytvárať vstupnú (zhodnotenie stavu kultúrnych pamiatok a vhodnosti predkladaného projektu) aj výstupnú správu (kvalita obnovy, zhoda projektu s realizáciou) práve na veľkých projektoch viacročného financovania.

- *Vyhotoviť vstupné, priebežné aj výstupné správy z podporených projektov v rámci podprogramu 1.6 Modernizácia a komplexná rekonštrukcia národných kultúrnych pamiatok s prioritou ochrany a obnovy, ktoré slúžia ako podklad k postupnému uvoľňovaniu financií aj vyhodnoteniu jednotlivých podporených projektov.*
- Vytvoriť „finančnú rezervu ministerky kultúry na havarijné stavy“. Z tejto finančnej rezervy by mohla byť pokrytá aktuálna absencia rezervných finančných prostriedkov na riešenie prípadných havarijných situácií vzniknutých počas roka, vyžadujúcich si operatívny zásah, a taktiež absencia prostriedkov na náhradný výkon rozhodnutí krajských pamiatkových úradov, resp. stavebných úradov v prípadoch bezprostredného ohrozenia kultúrnych pamiatok.
 - *Vytvoriť špeciálny podprogram v rámci dotačného programu Obnovme si svoj dom, ktorého výzva bude neustále otvorená pre prípady náhlych havárií na kultúrnych pamiatkach.*
- Slabým miestom pri udržiavaní dobrého stavebnotechnického stavu kultúrnych pamiatok je aj fakt, že veľké množstvo významných pamiatok je vo vlastníctve štátu, kde ale nie je možné prispievať na obnovu týchto pamiatok z dotačného systému.
 - *Priorizovať financovanie kultúrnych pamiatok vo vlastníctve štátu zo štátneho rozpočtu.*
- Postupy pri zadávaní tovaru, stavebných prác a služieb pri verejnom obstarávaní ohrozujú systém ochrany pamiatkového fondu a znižujú kvalitu realizovaných obnov.

Obnova národnej kultúrnej pamiatky je súborom niekoľkých odborných činností, ktorých cieľom a výsledkom musí byť ochrana a zveľaďovanie kultúrneho dedičstva, za účelom zachovania ich hodnôt – verejného záujmu. Činnosti, ktoré sú súčasťou obnovy predstavujú podľa zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o verejnom obstarávaní“) stavebné práce. Stavebné práce môže vykonávať akýkoľvek hospodársky subjekt, ktorý je v zmysle platných predpisov oprávnený na túto činnosť. V tejto oblasti ministerstvo považuje za kľúčové, aby bol výber zhotoviteľa uskutočnený len zo skúsených zhotoviteľov pre obnovu takejto špecifickej stavby s cieľom dosiahnuť kvalitne realizovanú obnovu a zachovanie pamiatkových hodnôt národnej kultúrnej pamiatky. Je nevyhnutné poukázať na skutočnosť, že obnova a s ňou súvisiace stavebné práce, je inou, vysoko odbornou činnosťou, ktorú nie je možné realizovať štandardnými stavebnými postupmi a technológiami bez akýchkoľvek predchádzajúcich skúseností s historickými konštrukciami a postupmi. Historické objekty majú od svojej podstaty iné vlastnosti a konštrukčné postupy ako súčasné stavby, pričom súčasne počas realizácie takýchto stavebných prác dochádza k novým nálezom (výskumom odhalené nové hodnotné prvky napr. fresky pod vrstvami omietok, novoobjavené stavebné otvory napr. kamenné portály, okenné otvory, dokonca nové priestory napr. pivnica objavená počas rekonštrukcie SNG). Uvedené si preto vyžaduje primeraný profesionálny a hodnotový prístup pri ďalších rozhodnutiach, nakoľko vo všetkých prípadoch dochádza k zastaveniu prác na „neurčito“ a následne k zmene postupov pri ďalšej realizácii.

- *Ministerstvo bude rokovať s Úradom pre verejné obstarávanie o zefektívnení postupu verejného obstarávania pri kultúrnych pamiatkach a aplikácii zákona o verejnom obstarávaní s cieľom zachovania pamiatkových hodnôt.*
- Pripraviť nový systém finančnej podpory obnovy kultúrnych pamiatok a kompenzácie verejného záujmu formou poskytovania primeranej náhrady zvýšených nákladov spojených s obnovou kultúrnej pamiatky v porovnaní s obnovou objektu, ktorý nie je kultúrnou pamiatkou. Náklady, ktoré sú zvýšené kvôli vyžadovaniu špeciálnych materiálov, postupov, výskumov by boli po úspešnom ukončení obnovy vlastníkovi kultúrnej pamiatky preplatené a boli by právne nárokovateľné.
 - *Vypracovať metodiku výpočtu zvýšených nákladov potrebnú na zavedenie systému refundovania zvýšených nákladov spojených s obnovou kultúrnych pamiatok v porovnaní s obnovou objektu, ktorý nie je kultúrna pamiatka.*

Strategická oblasť 5: Rozvoj tradičných stavebných remesiel

Opatrenia:

- Zadefinovať kompetencie jednotlivých profesií v procese obnovy a reštaurovania kultúrneho dedičstva najmä vo vzťahu remeselník – umelecký remeselník – reštaurátor.
 - *Vypracovať metodické usmernenie pamiatkového úradu na zadefinovanie kompetencií remeselník – umelecký remeselník – reštaurátor. Definovať rozdiel medzi umeleckým remeslom (v procese obnovy ide napr. o štukatérov, sochárov kameňa, umeleckých stolárov, umeleckých kováčov s ukončeným úplným stredoškolským vzdelaním na stredných umelecko-priemyselných školách) a tradičným remeslom .*
 - *Definovať špecializovanú remeselnú činnosť vo vzťahu k stavebnému remeslu v novele pamiatkového zákona.*
- Finančná podpora workshopov zameraných na výučbu a rozvoj praxe tradičných remesiel cez dotačný program Obnovme si svoj dom podprogram 1.3 Aktivity kultúrnej politiky.
 - *Priorizovať remeselne zamerané workshopy v rámci hodnotiacich hárkov dotačného podprogramu 1.3 Aktivity kultúrnej politiky v rokoch 2018, 2019 a 2020.*
- Vytvoriť a pravidelne aktualizovať katalóg stavebných a umeleckých remeselníkov a firiem špecializovaných na tradičné stavebné materiály a postupy.
 - *Vytvoriť a zverejniť katalóg stavebných a umeleckých remeselníkov a firiem špecializovaných na tradičné stavebné materiály a postupy a umeleckých remeselníkov.*
- Spolupracovať na príprave vytvorenia sociálnych podnikov špecializovaných na tradičné stavebné remeslá.

- Pokračovanie projektu Pro Monumenta – prevencia údržbou s cieľom udržania systému preventívnych prehliadok kultúrnych pamiatok a vybudovania 3 školiacich stredísk pre tradičné remeselné postupy používané pri obnove, ktoré budú základne „Centra tradičných stavebných remesiel“ (Trnava – vápenné omietky, omietky, jednoduché fasádne štuky, zámočníctvo; Banská Štiavnica – tesárstvo, štiepanie šindľov, stolárstvo; Spišská Sobota – klampiarstvo, umelecké klampiarstvo, tesárstvo).
 - *Pripraviť pokračovanie projektu Pro Monumenta.*
 - *Zaviesť používanie dronov do metodiky inšpekcie stavebno-technického stavu pamiatok, navýšenie počtu inšpektorov v inšpekčných skupinách.*
- Pokračovanie úspešného projektu „Obnova torzálnej architektúry s pomocou nezamestnaných“, vďaka ktorému už v súčasnosti je staticky stabilizovaný značný počet torzálne zachovaných hradných ruín a súčasne projekt generuje remeselníkov – najmä murárov a tesárov.
 - *V spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len MPSVaR SR) a Ústredím práce sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ÚPSVaR“) pripraviť projekt „Obnova torzálnej architektúry s pomocou nezamestnaných 3“ na nasledujúce obdobie.*

Strategická oblasť 6: Správa kultúrnych pamiatok vo vlastníctve štátu

Opatrenia:

- Pripraviť komplexné legislatívne riešenie starostlivosti o hradné ruiny, vrátane ich správy a následného zamerania a zápisu do katastra nehnuteľností. Podobne ako v prípadoch iných kultúrnych pamiatok určiť príslušnú obec, prípadne občianske združenie, ktoré sa už dlhodobo venuje obnove daného hradu za správcu. Úloha sa bude vykonávať v úzkej spolupráci s príslušnými samosprávami, občianskymi združeniami, neziskovými organizáciami,...
 - *Rokovať o spolupráci s Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (ďalej len „MPaRV SR“) a Lesmi SR š. p. vo veci starostlivosti o hradné ruiny, vrátane ich správy a následného zamerania a zápisu do katastra nehnuteľností.*
- Vytvoriť plán obnovy kultúrnych pamiatok v organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva.

Strategická oblasť 7: Inštitucionálne zabezpečenie

Opatrenia:

- Vybudovanie štátnych depozitárov na uloženie archeologických nálezov. Dokončenie obnovy objektu na Cukrovej ulici 1 v Trnave. Vytipovanie vhodných objektov na uloženie archeologických nálezov aj v iných krajoch Slovenska (východné a stredné

Slovensko), vrátane personálneho zabezpečenia správy týchto depozitárov a evidencie nálezov.

- *Realizovať obnovu a adaptáciu objektu Káčerovho majera na Cukrovej ulici v Trnave na účely archeologického depozitáru.*
- *Vytipovať 2 ďalšie vhodné objekty na tento účel.*
- Rozvíjať pamiatkový úrad a jeho špecializované pracoviská ako inkubátory odborníkov na výskum, dokumentáciu, metodiku obnovy pamiatkového fondu (reštaurátorské ateliéry, vedecko-výskumné pracoviská) v spolupráci s relevantnými vysokými školami akademickými pracoviskami.
 - *Rozvíjať pamiatkový úrad a jeho špecializované pracoviská ako inkubátory odborníkov formou školiacich pracovísk odboru preventívnej údržby pamiatok pamiatkového úradu..*
- Metodicky vzdelávať pracovníkov pamiatkového úradu a krajských pamiatkových úradov formou „učiacej sa inštitúcie“ s využívaním príkladov dobrej praxe, odborných postupov a tvorby metodík pre obnovu kultúrnych pamiatok s aktívnym využívaním vnútorných kapacít.
 - *Pripraviť a podať projekt na vzdelávanie pracovníkov pamiatkového úradu, krajských pamiatkových úradov aj iných pracovníkov štátnej a verejnej správy, ktorí vstupujú do procesu ochrany a obnovy národných kultúrnych pamiatok*
- Personálne a kompetenčne posilniť pamiatkovú inšpekciu Ministerstva kultúry, aby mohla vykonávať aj kontrolu realizácie obnovy pamiatkového fondu v teréne a riešiť priestupky a správne delikty. Je potrebné, aby pamiatková inšpekcia ministerstva zamestnávala odborníkov z rôznych profesií vstupujúcich do obnovy pamiatkového fondu. Okrem stavebne vzdelaných pracovníkov je vhodné rozšíriť pamiatkovú inšpekciu o archeológa a reštaurátora.
 - *Zpracovať potrebné zmeny na rozšírenie kompetencie pamiatkovej inšpekcie o udeľovanie pokút fyzickým osobám a právnickým osobám, ktoré sa dopustia priestupku na úseku ochrany pamiatkového fondu do novely zákona o ochrane pamiatkového fondu.*

Archív pamiatkového úradu

- Obnova technického vybavenia potrebného na digitalizáciu archívnych dokumentov Archívu pamiatkového úradu.
- Budovanie digitálneho pamiatkového archívu ako systému internetovej prezentácie digitálnych dát.

III. Záver

Zodpovednosť za plnenie úloh definovaných v Akčnom pláne na roky 2018 – 2020 nesie ministerstvo. Gesciu plnenia úloh nesie sekcia kultúrneho dedičstva. Partnermi na plnenie týchto úloh sú na úrovni ministerstva jeho ďalšie organizačné zložky, a to najmä: sekcia legislatívy a práva, sekcia ekonomiky, odbor projektového riadenia a dotácií, inštitút kultúrnej politiky, pamiatkové inšpekcia a poradné orgány ministerky. Vzhľadom na povahu materiálu sú významnými partnermi pamiatkový úrad so svojimi jednotlivými odbormi a špecializovanými pracoviskami, ako aj jednotlivé krajské pamiatkové úrady a dotknuté organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva. Pre plnenie úloh je však nevyhnutné poskytnutie súčinnosti aj na medzirezortnej úrovni od dotknutých partnerov, a to najmä: Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny SR, Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny, Ministerstva financií SR, Ministerstva školstva SR, Ministerstva vnútra SR, Štátneho podniku Lesy SR, Štátnej ochrany prírody a krajiny; a okrem nich aj cirkví, výskumných ústavov SAV, univerzít a vysokých škôl, vyšších územných celkov, občianskych združení (Združenie miest a obcí Slovenska, Združenie historických miest a obcí Slovenska, ICOMOS Slovensko, Združenie zachráňme hrady,...), vlastníkov kultúrnych pamiatok a občianskej spoločnosti.

Akčný plán k Stratégii ochrany pamiatkového fondu 2017 – 2022 predkladá konkrétne opatrenia a úlohy s termínom realizácie do roku 2020. Jedinou výnimkou je zavádzanie Pamiatkového informačného systému (PAMIS), ktorý má v projekte nastavený termín do roku 2021. Mnohé z úloh sú však iba prvým krokom nevyhnutným pre zavedenie dlhodobých systémových opatrení v oblasti zachovania, záchrany, obnovy a prezentácie hodnôt pamiatkového fondu. Preto je nevyhnutné v plnení úloh zo Stratégie ochrany pamiatkového fondu na roky 2018 – 2022 pokračovať aj v ďalšom období prípravou a realizovaním Akčného plánu na roky 2020 – 2022.